

ACC. NR M. 11518:1-23.

Landskap: *Småland ö.* Upptecknare: *Anders Lindahl*
Härad: *Västergötland* Berättare: _____
Soeken: *Vättern* Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: *1935* Född år _____ i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vätternexpeditionen 1935.

M. 11518: 5.

ACC. N.R. G. 891

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland o. Västergötland. Upptecknat av: Anders Lindahl

Härad: Tveta, Vista o. Vartofta Adress:

Ölmstad, Skärstad, Hakarp

Socken: Ljungarum, Bankeryd, Brandstorpe Berättat av:

Uppteckningsår: 1935. Född år i

5

Uppteckningen rör

SAMMANFATTANDE REDOGÖRELSE FÖR FISKE OCH
OCH DÄRMEDE SAMMANHÄNGANDE FÖRHÅLLANDEN I
SÖDRA DELEN AV VÄTTERN INOM ÖLMSTAD; SKÄR-
STAD, HAKARPS; LJUNGARUMS, BANKERYDS OCH
BRANDSTORPS SOCKNAR/SMÅLAND O. VÄSTERGÖTLAND!

Innehåller: 4 blad folio
19 blad 4°.
17 foto
1 teckning å folio
oh 7 å kvarto.

Skriv endast på denna sida!

M, 11518:6.

ACC. N:R. G. 891

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Anders Lindahl.
Härad: Tveta o. Vista. Adress: Vättersnäs.
Socken: Skärstad, Hakarp, Ljungarum. Berättat av:
Uppteckningsår: 1935 Född år i

6

Uppteckningen rör

Fiske och fiskemetoder i sydöstra delen
av Vättern /Se inneliggande register/.

Kort sammanfattning av undersökning av äldre fiskemetoder och
därmed sammanhängande förhållanden i södra delen av Vättern.

Undersökningen av fiske och därmed sammanhängande förhållanden i södra delen av Vättern sommaren 1935 har omfattat sjöns stränder, med Brandstorp/Västergötland/ som nordligaste punkt på västra sidan, "Västgöतालannet", och Ölands brygga på den östra.

Sjön, som utgöres av en gravsänka, har i regel branta stränder och djupt vatten ej långt från strandlinjen. Undantag utgöra sjöns sydligare delar, där mellan bergväggen och vattnet finnas ~~kilometer~~ bördiga och flacka strandremsor. Vattnet är utomordentligt klart och den i sjön fångade fisken av utmärkt beskaffenhet. De olika slag av fisk, som fångas i sjön äro:

Lax /Blanklax och grålax/

Laxöring

Röding

/Laxen förekommer allmännast på den västra sidan av sjön, under det att rödingen fångas mest på den östra/

Sik

Siklöja

Röttling

Lake

Aborre

Mört

Ål

Gädda

/De två senare förekomma endast sparsamt/

Nors /anv. som betesfisk/

Braxen

samt

Dessutom förekommer i sjön en art av simpa /Hornsimp/, snorluva

Centralpunkten för en fiskeplats är notläget /"Notdrätta"/ och notdragningen är också den ojämförligt viktigaste av de inom det undersökta området förekommande fiskemetoderna.

Inom det undersökta området ^{ha}finnas "notadrätter" på följande platser, vilka ~~varit~~ varit föremål för besök och dessa notlägen torde utgöra de allra flesta och mest betydande inom området: Brandstorp, Baskarp, Domnsand, Jönköping, Huskvarna, Gisebo, Edeskarvarna, Fingalsbrygga, ~~Ej undersökt~~ samt Ölands brygga. /Jfr. Karta över notlägen/.

En väsentlig skillnad mellan västra strandens notar och den östra finnes. På "Västgötalannet" drager man fortfarande "för hand" d. v. s. utan användande av vevanordningar /"spel"/. På den östra, från Jönköping t. o. m. Ölands brygga försiggår indragningen medelst dylika anordningar /Vid Kruthuset i Huskvarna använder man t. o. m. en fotogenmotor för indragningen/.

Notarna äro överallt av samma slag. Maskstorleken kan dock variera. Sålunda skiljer man på finnot och grovnot. Noten består av en strut, vilken kan knytas upp i yttersta ändan. Struten övergår vid "bröstat" i sidostyckena, "armarna". Flötena äro i regel av trä eller granbark. "Kråkan", som det gemensamma namnet på det stora mittflötet är inom området, är även den av trä. Sänkena utgöras av ben, horn /Kohorn, ofta med inpressade stenar/ eller av blystycken, som böjas om teneln. I slutet av armarna finnes med flätverk av rep överspända ringar. Dessa ha ursprungligen gjorts av böjad en- eller grangrenar. /Numer användes i regel, cykelfälgar/. Vid ringarna är den första längden av notarepet fastgjord. Där man drager "för hand" fogas till denna ytterligare tre eller fyra längder rep, men på andra platser fastgöres vid slutet av denna replängd en ståltrådswire.

Andra redskap, som användas vid notfisket äro: notabåren /på vilken noten lägges, då den placeras i båten eller bäres till torkställningen/, "notabågen" eller "repakroken" /för upprullning av repen/ samt torkställningar av olika slag.

Ett ganska betydande nätfiske förekommer på de djupa områdena strax söder om Visingsö. Detta idkas huvudsakligen av fiskare från Brandstorp, Baskarp och Ölands brygga. De använda näten äro av bomullsgarn samt köpas i regel färdiga. Förr band man dem dock själv och även garnet till näten spanns i hemmet. Det var då lingarn som kom till användning. Maskstorleken varierar

altefter den fisk för vilken näten äro avsedda ping vid Lunds universitet.

I ifrågavarande delar av Vättern förekommer intet fiske med hämmor, ryssjor eller mjärdar.

Fiske med långrev bedrivs däremot i ganska stor utsträckning. Revarna agnas med nors eller siklöja. På reven fås lax, ål, abborre m.m. Även långrevsfisket har sin tyngdpunkt i trakterna kring Brandstorp, Baskarp och Ölands brygga.

Fiskfångst med ljuster eller liknande redskap är numera förbjudet, men har förut idkats i någon utsträckning. Enligt en uppgift från Ölmstad brukade man förr ljuster lekfisk, lax och röding, då den gick in till stränderna. Detta är den enda uppgiften om ljustering, som stått att erhålla, ~~.....~~.

Ett egendomligt slag av fiske med ljusterliknande redskap ~~bedrivs~~ bedrivs dock fortfarande. Det är s.k. "lakamete" med laksporre eller "krägglan", vilket är den gängse benämningen på redskapet i fråga. Detta fiskesätt, som är begränsat till Visingsö och fastlandet i närheten av ön, bedrivs endast vintertid och den fisk, som fångas är lake. / En isolerad uppgift om att sik på värsidan toges med krägglan, har erhållits från Brandstorp. / Krägglan är ett korgliknande redskap med upprättstående hullingar, vilka strålförmigt gå ut från en centralaxel. Krägglan agnas med nors och fisket försiggår från en på isen placerad s.k. lakakoja. Den har ett hål i botten och krägglan sänkes ned genom detta och en underliggande vak. När fiskaren känner fisken röra agnet gör han ett hastigt ryck, varvid fisken spetsas på hullingarna.

På senare tid har fiske med utter tagit allt större fart. Utterfisket torde i Vättern icke vara mer än 50 å 40 år gammalt. Det idkas i någon utsträckning på samtliga de platser, som besökts med undantag av Ölands brygga. / På Visingsö samt längre norrut i sjön bedrivs det dock intensivt. Särskilt är Hjo känt för att vara medelpunkt för fiskare, som "uttra". Till detta fiske användes numera i regel motorbåtar, varvid en utterbräda lägges ut på vardera sidan om båten. Dessutom sänkes en torpedliknande s.k. djuputter ned från aktern, och på den vertikala linan kunna ända till trettio drag angöras, det ene över det andra. Med dessa redskap kan man fara över stora områden och resultatet blir

ofta gott.

Fisket inom det undersökta området kan i stort sett betraktas som binäring. till jordbruk eller, såsom fallet är i Huskvarnatrakten, till fabriksarbete. Endast vid Ölands brygga finnes rent yrkesfiske, men även här har fisket förr varit binäring, i det att det gemensamt bedrivits av bönderna i Byn Öland.

Den båttyp, som är den gängse i Vättern är den s.k. vättersnipan, en klinkbyggd båt med rundspant och spetsig för och akter. Den kan i regel förses med segel, bestående av ett /mågon gång på Västgötalandet av två/ enkla sprisegel.

I övrigt hänvisas till uppteckningar, ritningar och fotografier från det undersökta området.

Vättersnäs d. 26/11 1935

Anders Lindell,
fil.stud.

M. 11518:7

G. 891

REGISTER.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kort sammanfattning av fiske och fiskemetoder i sydöstra delen

av Vättern /Gisebo - Jönköping/.....I - 3.

Notadrätt.....4

Notadrätt.....5

Fiskekorg.....6

"Kråka".....7

Notadrätt.....8 a.

Snipa.....8 b.

Fiskekorg.....9

"Notabågar".....10

Torkställning för not.....11

Notdragning efter lax.....12

Not /Uppmätning/.....13 a.

"Kråka", flöte och sänken13 b.

Stativ med spole för rödingdrag /"Rödingrulle"/.....14.

7

M. 11518:8.

G 891.
- 1 -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

KORT SAMMANFATTNING AV FISKE OCH FISKEMETODER I SYDÖSTRA

DELEN AV VÄTTERN /GISEBO - JÖNKÖPING/

8

På följande sida återfinnes en karts-kiss över belägenheten av "notadrätterna" i sydöstra delen av Vättern, från Gisebo i norr till Jönköping i söder. Notarna 1-6 ägas samtliga av Huskvarnabor.

1. Bröderna Öhman, Huskvarna.
2. Osvald Johansson, "
3. Svahn m.fl. "
4. Bagarem. S.A.Claesson, Huskvarna.
5. Lindkvist m.fl., Huskvarna /"Kalle Maskins" notadrätt/.
6. Ragnar Gustavsson, Vättersnäs, m.fl.

Dessutom drages någon gång not mellan notlägena 5 och 6, strax öster om Huskvarnaåns mynning., av Karl Stenvall; Huskvarna . Notadrätta , som på karts-kissen är märkt med siffran 7 är be-

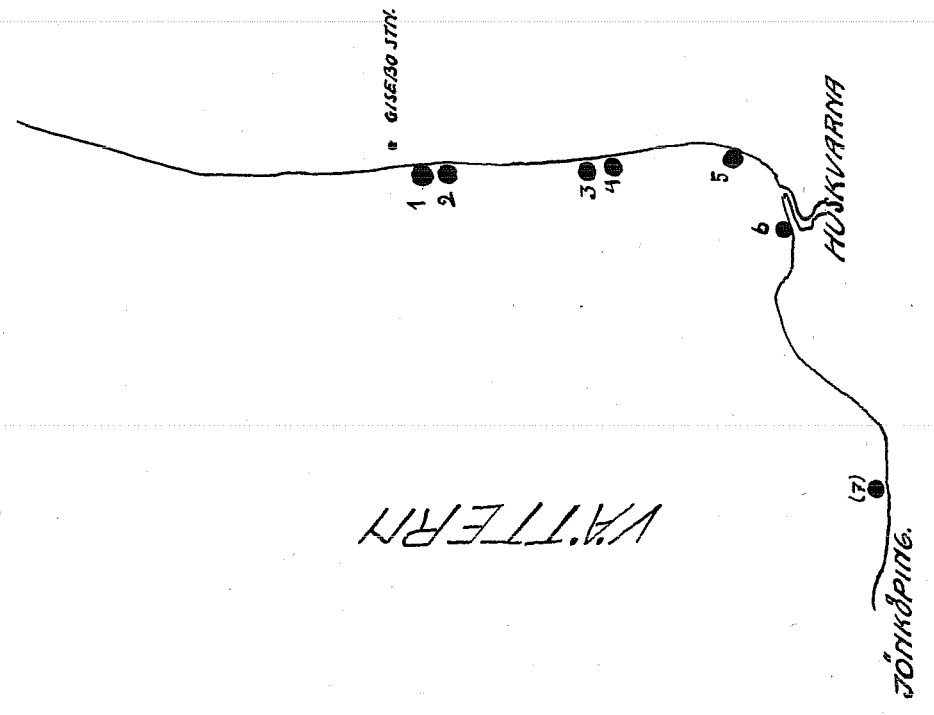
M.11518:9.

G. 891 - 2 -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

K A R T S K I S S

Över de fasta notlägenas placering utefter Vätterns
sydöstra strand./Gisebo - Jönköping./

9

Skriv endast på denna sida!

M. 11518:10. G891

- 3 -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lägen vid Pumphuset i Jönköping samt äges av Törnqvist m.fl.,
Jönköping.

10

Gemensamt för samtliga dessa notadrättar är att fisket
här bedrivs uteslutande som bisysselsättning. Vidare före-
kommer strängt taget intet annat fiske än notdragning, vil-
ket hänger samman med att det är det enda fiske, som kan bedrivas
s.a.s. på lediga stunder, då man ju drar not på kvällarna i re-
gel. Fiskarna här äro till största delen anställda vid Hus-
qvarna Vapenfabrik, och det har även förr i tiden varit fak-
torister, som ägnat sig åt fiske. Vid fabriken har dock förr
funnits "bruksfiskare", vilka alltså bedrivit mera yrkesbeto-
nat fiske. /Om en sådan bruksfiskare jfr. upps. i Vår Hembygd,
utgiven av Huskv!Hembygdssf! av Georg Sahlström! Anders Malmberg,
En gammal skolmästare från Huskvarna/.

Notarna äro av samma typ. Det förekommer två slag
"grovnot" och "finnot", vilka åtskiljas genom maskornas stor-
lek. De dragas samtliga in med "spel". /Jfr. i övrigt upp-
mätningar och fotogr. samt uppteckningar/.

Skriv endast på denna sida!

Anders Malmberg

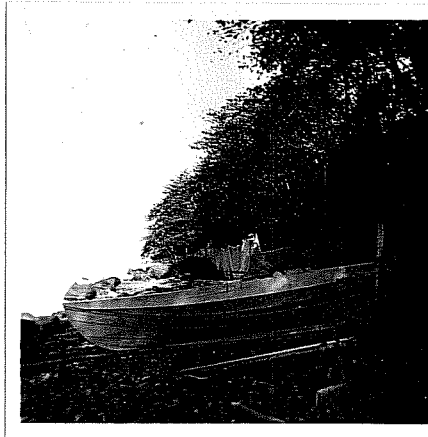
4/ Foto drätt.

M. 11518:11.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

G 891-11

Småland
Vista lsd.
Skärfads m.
Giebo. Skand
[Välmen]

G. 891:1.

H. Br. L. Djup Diam.

Ägare: Br. Ölmann

Skärfads m.

Lindahl, foto.

Negativ.

Beskrivning: *Fotat visar roten mynningsgl till sock-
ning samt i fägrunden en snipa av
i Västerås vanlig typ.*

11518

Omändringar:

Användning:

Historia:

Litteratur:

Anmärkingar:

[Ffr. Karkchips. No 1.]

Ant. av:

Ali - 1985

5/ Notadrätt.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

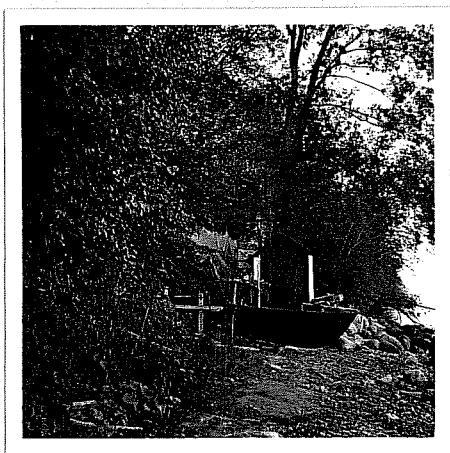
Småland.

M. 11518:12.

Vista hd.
Skärstads m.

G 891-12

Gisev
Skönd.

G. 891:2
Totalbild av "dräffa"

G. 891:3
Vevanordning för in-
dragning av noten.

H. Br. L. Djup Diam.

Ägare: Orrald Jonsson
Huskvarna

Lindahl foto.

Negativ.

Beskrivning:

Notadrätt av i träkten vardlig typ. [Se i ovisst
teck under foto.]

11518

No 2.

[Fr. Haxshins sid. 2].

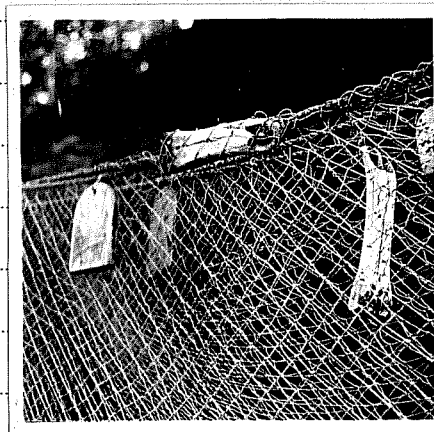
Omändringar:

Användning:

Historia:

Litteratur:

Anmärkingar:

4.

Flöte av trä och bensänke.

Ant. av: